

Krzysztof Varga (Varšava, 1968), poljski pisatelj, literarni kritik in novinar madžarskih korenin je v tem trenutku nemara najostrejše pero poljske literarne scene. Svoj neugledni slog zdaj že leta brusi v feljtonih za osrednji poljski dnevnik *Gazeta Wyborcza*, v katerih obravnava širok nabor tem: od družbenih in kulturnih fenomenov, do (ne le poljske) filmske in glasbene produkcije. V njih je esenca tako značilnih vargovskih zašiljenih in neizprosni, četudi v dolge, naravnost epske stavke razpotegnjenih sodb. Tem se tudi v romanih največkrat ne odreka (*Fantje ne jočejo*, 1996, *Smrtnost*, 1998, *Tequila*, 2001, *Karolina*, 2003, *Nagrobnik iz teraca*, 2007), kar še posebej velja za njegov zadnji roman, *Žaganje* (2012), portret sociopatskega trgovskega potnika, ločenca v srednjih letih, v katerem razen srednjeveške glasbe nihče in nič več ne zmore vzbuditi pozitivnih čustev. *Žaganje* je že tretji Vargov roman, ki je bil nominiran za najprestižnejšo poljsko književno nagrado Nike (pred njim *Tequila* in *Nagrobnik*), njegov (šokantni, kakopak) portret Madžarske *Golaž iz turula* (2008) pa je nagrado Nike po izboru bralcev leta 2009 tudi prejel.

Krzysztof Varga

Žaganje

Ne vem, zakaj nisva imela otroka, zakaj sva zamudila, čemu nisva zaplodila lepe hčerke, ki bi lahko bila najina skupna, velika ljubezen, najina edina skupna ljubezen, celo ko bi najina ljubezen že presahnila kakor vodnjak, ki se je nekoč zdel brez dna, pa se je izkazal za plitvega kot luža, če seveda predvidevamo, da je ta ljubezen sploh obstajala, da je nekoč bila kot pomladni nalič, kakor majska nevihta, če je tako, potem je postala suh, soparen avgust, kakršni so v Varšavi, ko trava že rumeni, ko je vse uvelo, povsod se dviguje zadušljiv prah, ljudje pa začnejo moliti za dež, za osvežujočo jesen, ali pa začnejo pogrešati majske nalive, nevihte, ropot grmenja, bliske strel. To so seveda špekulacije, morda bi tega otroka onesrečila, kakor se navadno onesrečuje otroke, tudi v njihovem narobe razumljenem interesu, čeprav seveda v njegovo dobro, družina je velika tovarna, ki izdeluje nesrečne ljudi, ti pa rastejo iz slabo vzgajanih otrok, ki prenašajo svojo nesrečo na naslednje rodove; morda bi si jo trgala iz rok in jo uporabljala kot orožje drug proti drugemu, to malo, sladko *Wunderwaffe*, natančno namerjen izstrelek s strašljivo uničevalsko močjo, podkupovala bi jo z dragimi darili, da bi dokazala, da jo očka ljubi bolj kot mama in obratno, otrok je lahko odlično orožje v pradavni vojni mame z očetom, kar pa ne pomeni, da frontna črta vedno poteka tam. Moja starša nista bila vojne med seboj, bila sta na isti strani, na istem okopu, prej sta vodila pozicijsko vojno z mano, ko sta name odmetavala bombe svojih očitkov, zamaskiranih v lažno skrb.

Seveda ne želim omenjati tistega neumnega pregovora, ki je priletel iz ust mojih znancev in bivših kolegov vedno, kadar se je komu rodil otrok: da bi le ne podedoval lepote po očetu in pameti po mami, kakor da naj bi to pomenilo, da mora mama biti lepa, vendar neumna, oče pa grd in pameten, a tako se namreč misli, moja mati je bila prepričana, da moram

Prevod je bil sofinanciran v okviru programa Sample Translations ©Poland.

imeti predvsem lepo in zdravo ženo, postavno blondinko s širokimi boki, da bi ji bilo lažje izstreljevati iz sebe nove paglavce, to je seveda dediščina vaškega svetovnega nazora, žena mora biti zdrava in pridna, moji materi je bila še posebej všeč neka igralka iz serije, ki se je sicer dogajala na vasi, zdi se, da je dekle v njej nastopalo kot mlada, plemenita veterinarica, ki je zdravila uboge krave in konje, kakšna hinavščina, kakšna laž, srečna, draga vas domača, vsi so si tam med seboj pomagali, na gankih so cvetele rože, župnik je bil dober in vedno v pomoč, kmetje niso bili nikakršni kmetje, pač pa nekakšen neobstoječ vaški srednji razred, veterinarica se je v dragih, elegantnih škornjih sprehajala po poljih ter od hleva do skednja in nazaj, resnice tam ni bilo niti za vzorec, a moja mati si je najverjetneje predstavljala, da se jaz sprehajam s to mlado igralko med dišečimi rožami, katerih imen ne poznam, saj mi imena rastlin res niso potrebna, poznam jih le nekaj, na primer lapuh, vendar nobenega imena ne znam pripisati konkretni rastlini, a si predstavljam, da mora to biti slez, saj menda ta zanikrn cvet spominja na idilično vas, igralka je imela gladek, okrogel obraz in dolge, svetle lase, spletene v kito ali spete v konjski rep, predstavljala je arhetipsko, idealizirano podobo slovanskega zdravega dekleta, to je bil ideal moje matere, kar ne morem verjeti, da je moja mati, ki je tam zrasla, lahko vsaj malo verjela tej izkrivljeni podobi.

Ko sta spoznala Agnieszko, jima ni bila pretirano všeč, še zlasti ne moji materi, kar je pomenljivo, sicer se je predvsem ona zanimala za to, s kom se dobivam in s kakšno žensko si želim "urediti življenje", moj oče je v tej zadevi izkazoval skrb vzbujajočo ravnodušnost, morda je to imelo kaj skupnega z izjemno zgodaj preživeto andropavzo, morda tudi s tem, da ga je veliko bolj zanimal šport na televiziji kakor pa ženske, medtem ko je mojo mater nenavadno skrbelo, s kom nameravam "podaljšati rod", kakšen rod, zaboga, sem pravil, z našim priimkom, z našim sorodstvom z najbolj vsakdanjim delom tega naroda, ki sicer tako ali tako nima nikakršne narodne identifikacije, razen identifikacije s subvencijami za kmetijsko dejavnost.

Zdaj pogosto razmišljam, da bi z Agnieszko kljub vsemu lahko imele lepega in pametnega otroka. Nama je zmanjkalo poguma? Je meni zmanjkalo poguma? Odločnosti? Sem se prestrašil, da ne bom zmogel? Da bom pobegnil? Saj sem tako ali tako vseskozi bežal, še vedno sem na neskončnem begu, ki ga imenujem romanje, saj romanja niso nič drugega kakor beg, po navadi kolektivni beg v pogansko obrednost, ki jo pri nas iz nekakšnih nejasnih razlogov imenujemo katolicizem. Seveda bi tega otroka krstil, svoji hčerki bi dal ime po kakšni dobri krščanski svetnici, naj pomislim: morda Monika, po Moniki, ki je spreobrnila svetega

Avguština, ali Helena, po materi Konstantina Velikega, ki je na njeno pri-govarjanje v cesarstvu uvedel krščanstvo, posledice tega pa občutimo še danes. Če ne bi bilo svete Helene, ni izključeno, da ne samo, da bi ne bili katoličani, temveč bi častili kakšna poganstva, če upoštevamo to, da je rimsko cesarstvo tako ali tako kmalu vrug vzel in mu nam ne bi uspelo vsiliti naših kulturnih bogov, tako kakor bo kmalu vrug vzel tudi evropsko cesarstvo, ki naj bi bilo večno, a se, še preden je dobro nastalo, že maje v temeljih, še preden se je sestavilo, se razletava na koščke, to je crkavajoča Evropa, ki ji je zmanjkalo Boga, zmanjkalo svete Monike in svete Helene, Evropa, katere apostoli so se izkazali za tepce in potujoče burkeže, navidezno velika Cerkev, a brez Boga, še sence Boga ni v njem, še sledi ne. Seveda s tem ne želim reči, da potrebujemo novega odrešenika, zveličarja, mučenika, ki nas bo zdramil, nam odprl oči, morda potrebu-jemo več svetih žensk, saj si nihče izmed moških ne zasluži svetosti, kot sem rekel – če ne bi bilo svetih žensk, bi do danes častili Svetovida, Svarožiča in Peruna, v nekem smislu mi je ta zamisel všeč, ženske bi torej morale biti kaplanke, škofinje, kardinalinje in papežinje, moški pa naj sedijo v zaprtih samostanih z zaobljubo molku. Sicer se mi včasih zdi, da vendarle častimo – morda ne Svetovida, Svarožiča in Peruna, kar bi bilo celo zanimivo, temveč nekakšne Lele in Polele – niti ne toliko na skrivaj kakor podzavestno? Za vsemi temi Maji, Inki, Azteki je ostalo nekakšno kamenje, za nami bo ostalo kvečjemu žaganje, iz žaganja smo nastali in v žaganje naših trug se povrnemo.

Svojo hčerko bi poslal k verouku in ji kupil slikovno *Sveto pismo* za barvanje, skupaj s kompletom barvic, in opazoval, kako, zagotovo z iztegnje-no konico jezička in z zagrizeno zbranostjo, značilno za majhne otroke, barva Jezuščka, božjo mati, kdove zakaj imenovano tudi buhcova, živalce v staji, tri kralje in zvezdo, ki jih vodi. Ko včasih hodim po ulicah kate-rega izmed teh poljskih mest, ki jih obiskujem, se ustavim pred izložbo trgovine z igračkami in takrat o tem razmišljam, izmed razstavljenih igrač izbiram igračo za mojega neobstoječega otroka, včasih celo vstopim in se razgledujem po policah, izbira je dih jemajoča, a ko me prodajalka vpraša, kako mi lahko pomaga, mahoma osramočen pobegnem. Bil bi dober oče in bi se izogibal ponavljanju napak mojega očeta, ki me ima še celo danes, ko imam petdeset let, stabilno, četudi malo zadovoljivo službo in nekaj bolezni, ki spadajo k moji starosti, še kar za dečka v kratkih hlačah, ki se potika ob Visli v Międlszewu in ki mu je treba povedati, kaj mora storiti, na primer naj gre k Szczękaczu po mleko ali sede na kolo in se odpelje v kmetijsko trgovino po kruh, ki mu je treba govoriti, kaj naj dela, saj bo sicer ves dan prebil v ubijanju sadnih mušic, neproduktivnem potikanju

ob reki in ribniku, kjer bo topo strmel v kačje pastirje, ki navdušujejo z gracioznostjo in barvami, ko se zadržujejo na gladini kot miniaturni helikopterji.

Moj oče se je udobno namestil v svojem fotelju in besedičil, strog, a srečen, da ima komu govoriti, torej srečen zaradi svoje strogosti in načelnosti, mati zanj že leta ni bila privlačna publika, vse, kar ji je imel v življenju povedati, ji je nekoč že povedal, lahko je torej pridigal le meni, morda moji bivši ženi, čeprav o tem seveda nisem prepričan, vem, da ju je obiskovala, slišal sem s kakšnim navdušenjem sta govorila o njej in o njenem otroku, tisti poteptani krastači, vendar se mi moji starši kajpak niso izpovedovali o takšnih stvareh, kot je besedičenje mojega očeta, moj oče se meni vendar ne bi pohvalil na tak način: eno uro sem pridigal tvoji bivši ženi, kaj naj počne. Seveda pa ji je moj oče zagotovo dajal dobre nasvete in določena navodila o tem, kako naj živi svoje življenje in vzgaja otroka, kajti on je vzgojil mene, čeprav zagotovo ni priznaval, da je to storil s klavnim izidom. Želji po dajanju navodil se ne bi znal upreti niti na avdienci pri papežu, če bi ga sprejel papež, bi mu moj oče zagotovo dal nekaj dragocenih nasvetov, kako voditi Katoliško cerkev skozi razburkane vode sodobnosti, čeprav ni imel nikakršnega pojma o tem, kaj se dogaja v sodobni Katoliški cerkvi, saj se je kljub temu, da je izhajal iz tradicionalno katoliške poljske vasi, njegov katolicizem omejeval izključno na jalovo obrednost, moj oče je znal le blagoslavljeni pirhe za veliko noč in lomiti kruh za božič, te sposobnosti ima zagotovo tudi papež. Moj oče je bil v tej državi pogost primer partijskega katolika, udarnika socialističnega dela, ki blagoslavlja pirhe, upokojenega komunista, ki spoštuje katoliške navade in ki ne pozna nobene papeževe enciklike, da o *Svetem pismu* ne govorimo, vendar tudi nikdar ni v živo videl Marxovega *Kapitala*. Rad bi govoril papežu, kako je treba ravnati, a papež, začuda, mojega očeta za nasvet ni prosil, noben sel od Svete stolice ni prispel z vprašanjem, ali ne bi hotel moj oče svetovati papežu v pomembnih zadevah, denimo glede stališča cerkve do spolnih odnosov, uporabe kontracepcije, metode *in vitro*, pedofilskih škandalov ali upadajočega števila duhovniških poklicanosti, žal, papež ni spraševal, moj oče je zagotovo menil, da je to papeževa napaka, njegova malomarnost, ki bo imela tragične posledice. Pa ne samo papež, tudi noben predsednik ali premier ga ni prosil za posvet, celo župan okraja ni prosil, da bi mu oče pomagal pri izboljšanju upravljanja tega koščka Varšave, kjer je oče blagovolil živeti v stanovanju, ki mu ga je podarila Ljudska Poljska za njegovo nekritično podporo in topoumno delo. Četudi bi moj oče zagotovo imel nekaj svetlih nasvetov, kljub temu da ni imel pojma, kaj se dogaja v bližnji okolici, vedel je le,

kateri avtobusi vozijo z bližnjih postaj, a jih tako ali tako ni uporabljal, ker je imel avto, s katerim pa se tako ali tako ni vozil, temveč ga je zgolj vzdrževal ob svetih dnevih, ki jih je treba po zapovedi posvečevati. Ob delavnikih je moj oče počival, zato pa je nenavadno oživil ob nedeljah in praznikih ter se odpravljal na parkirišče, da bi pral avto, čistil njegovo notranjost, brkljal po motorju brez jasnega vzroka, kakor da bi si hotel s tem zaslužiti nedeljsko kosilo, ki ga je v napetosti pripravljala moja mama, paradižnikovo ali kokošjo juho in zrezke ali polpete. Seveda se ta kosila v svojem bistvu niso kaj posebej razlikovala od vsakodnevnih kosil, a so bila pripravljena v hlapih izjemnosti, z večjo zbranostjo, mati je za njih izvlekla praznične posode in servis, iste polpete kot ob delavnikih je postregla na prazničnih krožnikih, rdečo peso in kompot je pripravljala z zagrizeno katoliško obredno čistostjo.

Morda ga je kdaj za nasvet prosil kak sosed, kateri izmed teh na prvi pogled neprijetnih, vase zaprtih moških v srednjih letih, ki so navadno tudi že bili upokojeni, nosili so raztegnjene spodnje dele trenirk in flanelaste kariraste srajce, imeli so gladko obrite, rahlo zagorele obraze, sploh ne od pitja vodke, temveč prej od preživljanja koncev tedna v vrtičkih, dišali so po ceneni vodici za po britju in so prav tako glancali svoje avtomobile ter presenetljivo pogosto hodili v klet, od koder so prinašali nekakšne deske, cevi, skrivnostna orodja in nato ropotali z vsem tem v svojih stanovanjih s tankimi stenami tako, da so se skozi ves dan po bloku razlegali zvoki mojstrovanja. Ni čisto jasno, zakaj so vse to počeli, a več kot očitno jim to ni dajalo le videza pomembnosti, temveč predvsem videz nekakšne spremenljivosti v življenju, žaganje desk, prirezovanje cevi, zabijanje žebeljev, vsa ta početja naj bi dokazala, da je današnji dan drugačen kakor včerajšnji, da se dogaja neka sprememba in se izvršuje nekakšno delo, vsi so bili brez razlike samorasli mojstri, čeprav niso njihove konstrukcije ničemur služile in niso premikale sveta naprej niti za korak, njihov svet je stal na mestu oziroma je počasi in diskretno nazadoval. Ker pa so bile stene v hiši na ulici Dragonov izjemno tanke, se je odlično slišalo, kaj se dogaja v sosednjih stanovanjih. Tankost sten je bila zagotovo nujna cena za dobro lego naselja, za njegovo elegantno arhitekturo, skratka cena za njegovo izjemnost, mogoče pa je tudi, da se je za tem skrivala globlja zamisel, morda je šlo za to, da bi vsak vedel, kaj počenja sosed, da se v teh stanovanjih nihče ne bi mogel počutiti do konca intimno, pa pri tem sploh ne gre za seksualne odmeve iz spalnice ali fiziološke iz kopalnice, temveč bolj za tisto, kar se glasno govori ali kriči, šlo je za to, da življenje stanovalcev ne bi bila prevelika skrivnost, zaradi tega je vsak lahko sledil in prisluškoval sosedu in imel o njem karseda široko znanje, to pa, kot

vemo, vedno lahko pride prav. Tam je sicer lahko vse prišlo prav, deske iz kleti, cevi, žebliji, cunjice, torbice, uho ob steni, oko, švigajoče v kukalu. A tudi o tem ne morem biti prepričan – da je kdo od sosedov kdaj pa kdaj prosil mojega očeta za nasvet, lahko da so mu prav oni svetovali, ker so bili takšni kot on, ni jih zanimalo, kaj jim lahko pove kdo drug, temveč zgolj to, kar lahko oni komu svetujejo z višin svojih življenjskih izkušenj. Moj oče je torej cele dneve govoril televizorju in prav njemu oziroma ljudem, ki so nastopali, dajal dragocene namige, voditeljem informativnih programov, estradnikom, športnikom, kako naj se izražajo, kako oblečejo, kako odskočijo z zaletišča skakalnice oziroma komu naj podajo žogo v napadu na nasprotnikov gol, njim je pridigal, čeprav so ostajali gluhi za njegove napotke, kajti televizijska tehnika še ni prišla tako daleč, da bi ga mogli slišati. Navsezadnje je, se mi zdi, pridigal časopisnim stolpcem, ki so šelesteli v njegovih rokah, in ta šelest papirja je bil ves odgovor, ki ga je mogel pričakovati.

Tako sem mu torej ostal samo jaz, jaz sem bil edini, kateremu je zares mogel brati levite, zato je izkoriščal to priložnost vsakokrat, in to zelo tankovestno, ni izključeno, da je prej prirejal generalke in oznanjal očetovske pridige v zrak, morda je vodil zapiske v zmahanem, debelem zvezku, v katerem je metodično beležil pomembne izide športnih tekmovanj, kajti ni vedel, da je mogoče vse to najti na internetu, sicer je zanj slišal, a ga je imel za neumnost, do neke mere upravičeno, v tem pogledu je moj oče prehiteval naš čas, saj bo – o tem sem prepričan – v bližnji prihodnosti internet crknil pod lastno težo, kakor pošastno debel človek, ki kljub svoji kolosalnosti ne more stopiti na noge, ki ga je treba iz postelje dvigniti s posebnim dvigalom, in da bi ga odpeljali v bolnišnico na operativno zmanjšanje želodca, morajo gasilci prebiti luknjo v steni in ga izvleči z ogromnim dvigalom, prav to je prihodnost interneta, zasulo nas bo na tone žaganja, ki je na videz rahlo, ko pa se ga vzame v pest, je njegova teža pogubna, človek, zasut z žaganjem, se duši in se ne more izkupati in v tem plazu žaganja crkava.

Oče je znanje črpal s televizije, pretvorjenega v skrivne znake pa je zapisoval v svoj zvezek. Tam si je beležil tudi govore. Potem pa, ko sem se pojavil jaz, je bila na vrsti premiera te predstave, te monodrame v amaterskem gledališču na ulici Dragonov; oče je oglašal svoje naučene odlomke, ki sva jih poslušala jaz in mati, ki je bila seveda v kuhinji, a je izza rožljanja pribora in posode lovila vsako besedo pogovora, kolikor je temu mogoče reči pogovor, kot vemo, nekaj takšnega kot pogovor pravzaprav več ne obstaja, so samo v eter pošiljana sporočila, ki na slepo iščejo prejemnike.

Moral bi se začeti ukvarjati s kakim športom, je nekoč povedal oče, ki se je na ukvarjanje s športom spoznal, saj je redno prebiral *Športni pregled* in gledal tekmovanja v motokrosu, začeti bi moral teči, se je nemudoma namesto mene odločil, kajti bil sem edina oseba, za katero se je mogel odločati, se pravi, tako si je še vedno predstavljal, tako se je slepil, čeprav sam več ne vem, ali se je dejansko slepil, da ga bom poslušal, ali je govoril samo zato, da bi govoril, nato pa se morda pritoževal, da ga nisem poslušal. Tek je preprost, zdrav in poceni, je upravičeval svojo izbiro, vse, kar potrebuješ, so dobri čevlji in kaka trenirka, saj si vendar lahko privoščiš dobre tekaške čevlje, je rekel oče, ko je sedel v svojem fotelju v zmahanih copatih in, kakopak, tudi v trenirki, razvlečeni modri trenirki, izdelani še v času komunizma, najverjetneje znamke PolSPORT, v trenirki, ki se je skozi leta razhodila in raztegnila na relaciji med dnevno sobo in kopalnico, v kateri je rad posedal, ne vem, ali zaradi kakšnih neprijetnih želodčnih nadlog ali zato, da bi v miru in samoti premišljeval o različnih pomembnih stvareh.

Seveda je izbira padla na tek, ker so vsi naokrog tekli, kar ni ušlo mojemu očetu in kar je moralo pomeniti, da je tek zdrav, o tem so govorili na televiziji, ne samo v športnih programih, ne bi rad, da bi bilo videti, da je oče gledal samo športne programe, kje pa, načeloma je gledal vse, tudi oddaje o zdravem načinu življenja izmenično z oddajami o kulinariki, politične debate, ki z debatiranjem niso imele nič skupnega, reportaže, ki umetnosti reportaže od daleč niso videle, najraje od vsega pa poročila s krajev najrazličnejših katastrof in nesreč, ki jih je nudila televizija, in človek si je lahko predstavljal, da se te katastrofe in nesreče dogajajo na posebno naročilo, da v njih umirajo prostovoljci, ki jih je postaja izbrala na avdiciji.

Oče je med svojimi priložnostnimi sprehodi ob bližnjem kanalu, ki je tekel od ujazdowskega gradu mimo stadiona Legie vse do Czerniakowa, zagotovo videval mnogo tekačev in zagotovo so bili videti mlajši in bolj zdravi od mene. Ta okoliš je bil prava Częstochowa tekačev, Lichen za joggerje, zlasti zjutraj in zvečer, še posebej pa med konci tedna, ko sem šel obiskat starše, sem vedno naletel na tekače, v parih ali posamezno, ki so nič kaj živahno drobili ob kanalu, saj so bili vsi neofiti in za pravi tek niso imeli moči, šele pred kratkim so se spreobrnili v tekače, ko je tek postal tako moderen kot zdrav, natančneje takrat, ko je izjemno moderno postalo biti zdrav, zelo nemoderno pa biti bolan, biti predebel, biti nepopoln, kakšna imenitna evgenika, sem razmišljal, ko sem srečeval prepotene, zdrave ljudi, ki jim je uspelo odpraviti vse telesne nepopolnosti, bolehnosti, trpeči ljudje, ljudje s prekomerno telesno težo, z visokim krvnim tlakom, z

aknami so počasi postajali parije med popolnimi ljudmi, med temi ostudnimi, nagnusnimi Eloi, ki niso tekli le zato, da bi bili bolj zdravi in vitki, temveč tudi zato, da bi osupnili s svojo boljšostjo, lepšostjo, življenjsko modrostjo, tekli so, da bi se postavljali, tako kot vsi tisti podleži, ki govorijo o toleranci in enakosti in se kar naprej postavljajo nad druge in bi v imenu te tolerance in enakosti pozaprli vse netolerantne in neenake; če bi tekači prevzeli oblast, ne dvomim, da bi vse netekače strpali v zapor.

Tako so torej obupano drobili v svojih oprijetih hlačah iz lajkre, ki so se razpenjale na prevelikih ženskih zadnjicah in krivih moških nogah, iz njihovih uhljev so se spuščali beli kabli iPodov, na katerih so imeli posnete svoje najljubše hite, vendar jim ti očitno niso dajali dovolj energije, saj so komaj vlekli za seboj noge v profesionalni obutvi najboljših svetovnih znamk, premišljeval sem, kakšno glasbo cedijo v njihova ušesa male bele slušalke, sumil sem, da žalostno stokanje smooth jazzja, glede na počasnost in slabotnost gibov bi si morali na iPodu posneti Mozartov *Requiem*, sem razmišljal, ali pa Brahmsov *Requiem*, morda *Requiem* Fauréja, v vsakem primeru kakšen tanatološki patos, ta bi lahko dal dinamiko temu stopicljanju, jaz bi si seveda posnel *Stabat Mater* Pergolesija ali Händlovega *Mesijo*, če bi seveda tekel, ali pa Gesualda da Venosa, genialnega princa skladatelja, ki je, ko je zasačil ženo z ljubimcem, oba umoril, današnji skladatelji žal ne živijo več takšnih strasti, zato je tudi njihova glasba nikakršna in ne vzbuja višjih čustev, takšnih kot ljubezen in zločin. Da, če bi tekel, bi zagotovo poslušal *Tenebrae* Gesualda. Oni seveda niso hoteli umreti in zato so tekli, nerodno so bežali pred smrtjo, ko so obupano prebiralali korake, smrt pa je šla mirno za njimi, brez naglice, a neizbežno, občudovala je lepo vreme in moderen, pravkar prenovljen stadion Legie, morda je postala za trenutek, a samo na kratko, da bi jih ne izgubila izpred oči, da bi imela na dosegu pogleda in kose njihove v lajkraste pajkice vpete zadke, v katere jim bo že kmalu zasadila to koso in jo obrnila dvakrat v desno, tako kot se s ključem zaklene vrata.

Vsake toliko je tudi v okolici stanovanja mojih staršev potekal kak maraton, stanovanje mojih staršev je vendarle ležalo ob tradicionalni trasi tekaških in kolesarskih tekmovanj; če se tam ni ravno odvijal Varšavski maraton, je šla mimo kolesarska dirka po Poljski ali kako drugo obžalovanja vredno tekmovanje. Razlika med njimi sploh ni bila v tem, da so eni tekli, drugi pa pritiskali na pedala, temveč v stopnji profesionalizacije. Medtem ko so bili kolesarji profesionalci in so dirkali za denar v poklicnih kolesarskih skupinah, so namreč maraton, ki je blokiral pol mesta in ves okoliš, kjer so stanovali moji starši, sestavljali izključno amaterji, kar je bilo očitno, in opazovanje tega mi je, moram priznati, prinašalo

veliko veselja. Zdi se, da so mimo parka Łazienki ti nesrečniki tekli ne na začetku, temveč vsaj na polovici svoje muke, pravzaprav ni bilo videti nikogar, ki bi dejansko tekel, nekateri so le capljali in komajda dvigovali stopala z asfalta, nekateri so celo že hodili, resda z gotovim in odločnim korakom, a so hodili, ne tekli, nekatere so zvijali krči in so spazmatično lovili zrak kakor krapci pred božičem, ko jih jemljejo iz prenapoljenega akvarija v hipermarketu – pogled nanje mi je prinašal največje zadovoljstvo, no, a vsi so seveda ponavljali, da na amaterskem maratonu ni pomembno mesto, temveč samo dosega cilja (in gotovo kaka spominska diploma). Zato so poskušali za vsako ceno končati ta izčrpavajoči brezciljni tek, morda naj bi to bila edina stvar, ki jo bodo v življenju končali, kajti vse druge, ki so jih začeli, ne le da se niso končale z uspehom, končale so se z ničemer. Od tod ta njihova zagrizenost, da bi prišlapali ali pa se tudi privlekli do cilja, čeprav je bil pravi cilj njihovega maratona na katerem izmed velikih komunalnih pokopališč na obrobju mesta. Tu ravno teče skupina bodočih stanovalcev Severnega komunalnega pokopališča Wólka Węglowa, za njimi z ostankom moči drobijo bodoči stanovalci Južnega komunalnega pokopališča v Antoninowu, tu pa, pogledajte, ta moški v dragem tekaškem dresu mora biti, kar je opazno že na prvi pogled, stanovalec kakšnega elegantnega predmestja, zagotovo se je na tekmo pripeljal z dobrim avtomobilom iz Konstancina, njegova župnija mora biti Vnebovzeta najsvetejše device Marije na ulici Piłsudskega ali Svete matere božje Marije, ali pa morda Angelske matere božje, vse to so župnije v Konstancinu, kot je videti, Marijin kult tam cveti kakor cvetje svetega Frančiška, torej ga v vsakem primeru čaka prijetno, z gozdom obkroženo, a v zadnjem času dinamično rastoče pokopališče v Skolimowu. Ko sem bil prvič tam, je bil kakor majhna, udobna prodajalna s smrtjo, zdaj je videti kakor hipermarket, ljudje ga sploh ne dohajajo z umiranjem, tako hitro se razrašča, tam, kjer je bil še pred kratkim travnik, že zevajo sveže izkopani in betonirani grobovi in čakajo na stanovalce, kakor da bodo sem pripeljali kar naenkrat vse ubite v kaki bližnji bitki, vse to daje precej moreč vtis, ti prazni grobovi so veliko bolj pretresljivi kakor tisti naseljeni, saj se v njih prikazuje vsa brezupna anonimnost smrti, grobovi brez krst in priimkov pokojnikov so bolj grobni, smrtni, nihče jih še ne obiskuje, nihče ne skrbi, ne umiva plošče, ne praska voska, nakapljanega od prevrnjenih sveč, ne polaga cvetja. Vendar ima pokopališče prijeten dovoz, cesta je sicer res ozka in prve dni novembra nabito polna, vendar vodi med palačami, vilami in rezidencami bogatih ljudi, skozi vso to kvintesenca Konstancina, kraja, o katerem sanjajo vsi, ki pa je dostopen le redkim, za tiste torej, ki ne bodo nikoli stanovali v vilah in palačah Konstancina, stojijo ti prazni

grobovi, ki vabijo v svoj prepad, to je edina možnost, da bi se za stalno naselili v Konstancinu. Nato pa pot spremljajo z ene strani gozd, z druge pa kockaste hišice, vzdolž katerih na praznik mrtvih, kdove zakaj imenovan praznik vseh svetih, kakor da bi umirali zgolj sveti, postavljajo stojnice z nagrobnimi svečami, iz leta v leto bolj čudaškimi, in cvetjem, predvsem krizantemami. Tekoč še ne misli o tem, da bo kmalu smuknil v zemljo tega pokopališča, zaenkrat na merilniku pulza, ki ga ima na zapestju namesto ure, preverja, kako se na napor odziva njegov krvni obtok, najbrž dobro, saj ima zadovoljen izraz na obrazu, na splošno mora biti to moški, ki je zadovoljen z življenjem, priznam, da me je vedno napolnjevala zavist v odnosu do ljudi, zadovoljnih s seboj in življenjem, ljudi, s katerih obrazov sijeta samozavest in samosprejemanje, pa tudi ljudi, s katerih obrazov radostno bije brezrefleksivna topost, oni so vendar prav tako srečni in izpolnjeni v svojem debilizmu, priznam – vedno sem zavidal kretenom, debilom in vaškim tepcem, ne zato, ker so oni bliže Bogu, temveč zato, ker je pomanjkanje vsakršne refleksije najvišja posvetitev, najpopolnejša, morda edina oblika sreče.

Dogajalo se je torej, da sem bil pri starših v nedeljo, ko se je ravno odvijal kak maraton in moj oče mi je jasno dajal razumeti, da bi me rad videl v množici udeležencev te komične dirke, morda bi v svoji razvlečeni trenirki celo prišel na vogal ulic Dragonov in Szwoleżerov in me spodbujal, ko bi jaz spazmatično lovil zrak in ga poskušal stisniti v pljuča, skrčena od napa, obupano bi potiskal v asfalt podplate svojih novih tekaških čevljev priznane znamke. Spodbujal bi me, a gotovo tudi grajal z vzkliki: Teci v enakomernem tempu, ali: Hitreje, spravi se že k sebi, morda pa bi bila z njim tudi moja mati, ki bi kot po navadi molče stiskala pesti in zobe in tako hotela vzeti nase del mojega napa. Seveda bi mu ne dal tega zadovoljstva; če pustim ob strani to, da me tek sploh ne privlači, še več, zdi se mi hkrati smešen in obupno žalosten, mu nikoli ne bi dovolil, da bi postal moj trener. Kajti oče je, poleg tega da je želel občinstvo za svoje pridige, sanjal tudi o tem, da bi bil komu trener – kot oseba, ki redno gleda športne oddaje in bere *Športni pregled* je menil, da ima za to neomajne kompetence in naravni talent. Zato me je želel trenirati, on, moški v dobrih sedemdesetih, mene, petdesetletnika, to se mi je celo zdelo na neki način zabavno, če bi seveda ne bilo skrajno idiotsko, a moj oče se je, ko mi je razlagal, da bi moral začeti teči, postavljaj prav v trenerski položaj. Dramatično in fundamentalno me nikoli ni zanimalo ukvarjanje s katerim koli športom, tako kot je njega entuziastično in fundamentalno zanimalo gledanje tega športa, komentiranje in zapisovanje izidov v zvezek ter – brez možnosti uresničitve – postati trener. Tek pa sem pri vsem tem imel in imam še

vedno za najbolj ponižujočo obliko fizične aktivnosti, zato se vedno trudim, da pridem na železniško postajo dovolj zgodaj, da mi ne bi bilo treba hiteti na vlak, na peronu sem vedno dobrih pet minut pred načrtovanim odhodom, kar seveda pogosto pomeni, da sem tam pol ure pred dejanskim prihodom vlaka na peron, saj vlaki v tej državi zamujajo celo na začetno postajo, kar bi se lahko zdelo nerazumljivo, a jaz sem se na to že navadil, to je res žalostno, da nas je nekomu uspelo tako poteptati, da sprejemamo ne samo to, da vlak zamuja pol ure ali eno uro na končno postajo, ampak tudi to, da odhaja z dvajsetminutno zamudo z začetne postaje. Nedvomno je nekomu uspelo solidno oprati možgane tej družbi, če je preusmeril pozornost od bistvenih zadev, in k tem prištevam točno vožnjo vlakov ter potovanje v pogojih, ki ne žalijo moje človeškosti. To je uspelo, ker je bila pozornost naroda preusmerjena na zadeve domnevno večje teže, na narodne, politične zadeve, zadeve moralne in etične narave, kar je jasno bolj zanimivo kot to, da odkar pomnim, vlaki v tej državi škandalozno zamujajo, še več – zamujajo vedno bolj. V tolažbo je bil narodu dan šport, da bi narod v kolektivnem transu lahko izživel svoje vsakdanje frustracije, tudi tiste, povezane z zamujajočimi vlaki, luknjastimi cestami, z naravnost spektakularno grdoto te države, ki sicer res ima morje, jezera in gore, a vse majhno in zanikrno, morje majhno in nepomembno, gore srednje višine, jezera številna, a nezanimiva in plitva, med njimi pa moje mazovijske njive, ob katerih se celo nizozemski polderji zdijo lepi in izvorni. Narod, izmučen od te povprečnosti, zato pogled dviguje k športnikom, ki predstavljajo to državo, športnikom, ki si na prsa ponosno pripenjajo belega orla, in pada v kolektivni trans, ko poljski smučarski skakalec leti po zraku, v tistem trenutku se v narodu zbuja veliki upi, čudovite sanje, takrat niso pomembni kronično zamujajoči vlaki, po scalnici zaudarjajoče železniške postaje in posrani sekreti v vagonih, tedaj skupaj s poljskim smučarskim skakalcem, nekdanjim mojstrom v disciplini, za katero se zanima le nekaj držav na svetu, pa še te ne preveč, leti ves narod, leti, leti, nato pa pade na gobec.

Prevedla in spremno opombo napisala Tina Podržaj